

*Opdat wij nooit
vergeten...*

*"Hij eist vergelding voor vergoten bloed, Hij denkt daaraan,
Hij vergeet het hulpgeroep van de ellendigen niet." Ps. 9:13*

Dubbel doel

Begin mei maakten we een bijzondere reis met een dubbel doel: het bezoeken van gezinnen en het bezoeken van monumenten die herinneren aan de vernietiging van de Joden in Polen en Oekraïne. Behalve pakketten van sponsors, matrassen, een fiets, kleding, incontinentiemateriaal enz. hadden we ook veel cadeaupakketten bij ons, die door broeders en zusters van de messiaanse gemeente in Oude Tonge waren klaargemaakt.

Met zijn vieren in één busje reden we donderdag aan het eind van de dag richting Duitsland, de eerste overnachting. De volgende morgen vertrokken we al heel vroeg omdat we

vrijdag rond de middag in Warschau wilden zijn. We zouden daar samen met een groep uit Wit-Rusland onder leiding van de messiaanse voorganger Vladimir uit Minsk het Holocaust museum bezoeken. We hadden voor deze groep ook voedsel, kleding en pakketten bij ons, die we direct bij de ontmoeting aan hen overhandigden. Een deel van de Poerimcadeautjes voor kinderen, die door de kinderen van de

messiaanse gemeente in Gouda waren gemaakt, werden meegegeven voor de gemeente in Minsk. Vladimir vertelde over zijn goede contacten met rabbijn Abramovitz in Minsk. Hij bedankte voor de voedselpakketten die hij namens Roechama aan hem mocht uitdelen voor de Joodse gemeenschap. "Mensen zien mij ook als vertegenwoordiger van Roechama, ze komen naar mij met hulpvragen." zo legde Vladimir zijn bemiddelingsrol uit.

Gezamenlijk bezochten we het genoemde, nog nieuwe museum, bedacht door dezelfde architect die ook Yad Vashem heeft gebouwd en ingericht. Dit museum in het voormalige getto van Warschau geeft eigenlijk de hele geschiedenis van de Joden in Polen weer; vanaf de eerste Joden die Polen binnenkwamen tot en met de ver-

Cadeaupakket uit Oude-Tonge

schrikkelijke Holocaust en ook wat er daarna nog plaatsvond. Het museum is opgebouwd uit allemaal tentoonstellingen, ingericht in verschillende kamers, die ieder genummerd zijn. Je zou er gemakkelijk een paar dagen kunnen rondlopen en nog zou je niet alles tot je hebben kunnen nemen.

Vernietigingskamp Majdanek

Vrijdagavond vierden we met de groep sabbat in een restaurant. De volgende morgen reden we naar Lublin om daar het kamp Majdanek te bezichtigen. Het ligt op vier kilometer van het centrum van de stad, in het buitengebied. Tot onze verbazing is een gedeelte van het kamp bewaard gebleven of in oude stijl gerestaureerd. De vele barakken en ook de wachttorens met de dubbele prikkeldraad afzetting geven een redelijk getrouw beeld van het voormalige kamp. In de verschillende barakken zijn informatieborden, foto's, overzichten, tabellen enz. te bezichtigen. De barak met de 430.000 paar schoenen opgeslagen in grote ijzeren kratten maakte diepe indruk op ons. Deze schoenen van Joodse mannen, vrouwen en kinderen zijn bij de bevrijding vanuit alle kampen in Oost-Polen verzameld en naar Majdanek gebracht. Onvoorstelbaar wreed is er in dit kamp opgetreden tegen de Joden. Het totaal aantal slachtoffers wordt geschat op 100.000 tot 300.000. Toen

Wachttorens en prikkeldraadafzettingen Majdanek

“Als je zoals ik ziek begint te worden, denk je, ik zou in Israël moeten zijn. Ik droom ervan.”

het Rode leger op 24 juli 1944 arriveerde, trof het slecht enkele honderden gevangenen levend aan. Na dit bezoek reden we naar de plaats Radzyn, een stuk noordelijker dan Lublin. Daar ontmoetten we de voorganger Thomas. Hij en zijn gemeente doen heel veel aan evangelisatie en ze hebben een hart vol liefde voor het Joodse volk. Thomas was ook geïnteresseerd in het thema Weg uit Babylon. Hij stelde voor om het gelijknamige boek in het Pools te vertalen. We gaven een paar boeken en verschillende brochures, onder andere *"Kom naar huis"* om uit te delen aan Joodse mensen.

We namen afscheid van Vladimir en de groep uit Wit-Rusland. Vladimir bedankte Stichting Roechama nogmaals. De hulp die hij kan geven aan

Vladimir en Thomas

Joodse mensen in Minsk namens Roechama biedt ook mogelijkheden om te getuigen. De groep ging terug naar Wit-Rusland en wij reden alvast richting de Oekraïense grens. In de plaats Zamosc vonden we een mooi hotel.

Op bezoek in L'vov

De volgende morgen reden we naar de grens. Het bleek daar erg rustig, er was bijna geen grensverkeer. In een uur tijd passeerden we zowel de Poolse als de Oekraïense kant. We konden zo doorrijden naar L'vov. Daar gingen we, nadat we onze koffers in het hotel hadden gebracht, op bezoek

Bij Anja

bij Anja, de vrouw van de messiaanse voorganger Sergey. We brachten ook de koffers met kleding en spullen die zij bij hun bezoek in Nederland uitgezocht hadden in het depot van Roechama. Sergey zelf en de drie kinderen waren niet thuis, vanwege een conferentie in Kiev. Sergey was vanuit Kiev nog verder gereisd naar Zaporozje in het oosten, waar hij een tweedehands auto ging kopen. Deze auto heeft hij hard nodig, omdat hij naast de taak als voorganger zijn dagelijks brood verdient met het rijden als taxi. De oude auto die hij had was niet meer bruikbaar, op zijn zachts gezegd. We aten van de maaltijd die Anja klaargemaakt had, handelden geldzaken af en vertrokken daarna voor een paar bezoeken.

Maar een paar overgebleven

Eerst gingen we bij Natalja, een weduwe, op bezoek. Zij is geboren november 1941, in de oorlog. Haar moeder was toen al geëvacueerd naar Koenjetsk in Rusland en haar vader diende in het leger. Haar vader en moeder waren op tijd weg uit Kiev. Want toen de Duitsers kwamen, begonnen ze direct met de massa-executies van alle achtergebleven Joden. Ook haar overgrootouders werden in Babi Yar doodgeschoten. Zij wilden niet evacu-

Met Natalja

eren op hun hoge leeftijd. Haar grootouders van vaders kant zijn ook doodgeschoten, in de plaats Tsjernigov. De ouders van haar moeder zijn al in

1937 door de KGB naar een kamp van Stalin gebracht. Als Joden werden zij vals beschuldigd. Alleen de moeder van haar moeder keerde in 1953 terug, na de dood van Stalin. Van twee grote families zijn er maar een paar overgebleven.

Natalja vertelde dat het in de jaren '90 na het uiteenvallen van de Sovjet Unie heel moeilijk was om te overleven. *"Mijn broer in Wladiwostok vroeg me naar hem toe te komen, om als kindermisje te werken. Mijn man en ik hebben daar vijf jaar gewoond. Maar mijn moeder huilde zo, ze had mijn hulp nodig. We zijn toen teruggegaan. Nu ben ik alleen overgebleven. Mijn moeder is overleden en mijn man heb ik in 2001 begraven. Ik heb helemaal niemand, behalve de messiaanse gemeente waar ik naar toe ga."* Natalja maakt deel uit van een huisgroep van zes mensen, waar ze samen mee bidt en de Bijbel leest. Natalja ziet met één oog heel slecht. Ze heeft pas een oogoperatie ondergaan, maar het heeft niet geholpen. We waren blij wat afleiding en blijdschap in het leven van Natalja te brengen. Wat een zegen dat ze een gemeente heeft waarin ze is opgenomen. We gaven haar een pakket en natuurlijk ook het boek De Schuilplaats.

Ik droom ervan

Samen met Anja deden we ook het volgende bezoek bij Natasja. Natasja is 70 jaar en al 29 jaar weduwe. Haar

Bij Natasja

man overleed in 1990 aan kanker toen hij nog maar 50 jaar was. Haar enige zoon woont in Israël. Hij ging daar via een programma studeren, ontmoette daar een vrouw en is gaan wonen in Beërsheva. Natasja is één keer op bezoek geweest, maar in het vliegtuig liep zij oogschade op door de

hoge luchtdruk. Ze durft nu niet meer te vliegen. Op onze vraag of ze vaak naar Oekraïne komen, antwoordde ze: *"Ze kunnen niet hierheen komen. Hun flat kost zoveel. Ze zijn één keer hier geweest. Als je zoals ik ziek begint te worden, denk je, ik zou daar moeten zijn. Ik droom ervan."* We praatten nog wat gezellig met elkaar en gaven Natasja het pakket wat haar sponsor had meegegeven. Ze gaf een prachtige door haar zelf versierde hoed als cadeau voor de sponsor mee terug. Ook Natasja heeft een huisgroep van de messiaanse gemeente aan huis: *"Elke week op woensdag lezen we met elkaar de Bijbel, bidden we en gaan we met elkaar om."* We baden ook nu met Natasja en namen daarna afscheid.

Het was hartverwarmend

Neline werd als laatste bezocht in L'vov. Haar sponsors wilden haar graag opnieuw persoonlijk ontmoeten. Neline was net terug van een conferentie in Kiev met als onderwerp *"De liefde van de Vader"*. Ze was er heel vol van: *"Het heeft zoveel indruk op mij gemaakt. Zoveel verschillende mensen, uit wel 31 landen, met allemaal één droom en één liefde. Het was hartverwarmend. Zoveel mensen met liefde voor het Joodse volk. Er was een messiaanse spreker uit Israël. Heel interessant. Hij vertelde dat de Messiaanse gelovigen een kleine minderheid zijn, maar dat het de meerderheid zal overwinnen."* Neline vertelde ook dat ze nog steeds artikelen schrijft voor het blad van Chesed. Het project waar ze nu mee bezig is heet *"van mond tot mond"*: *"We gaan naar mensen die niet meer uit huis komen, ze hebben geen contacten meer. Ze zijn zo blij als wij komen. We luisteren naar wat ze te vertellen hebben over het verleden. Dit materiaal, uit heel de provincie, wordt verzameld."* In haar

flat wordt ook onderwijs gegeven in het Messiaanse. Neline heeft in de gemeente ook verteld over de Bijbelse en Joodse feesten. Zij interesseert zich hier heel erg voor. Met het Poerimfeest heeft ze samen met twee vrouwen het feest in een soort toneelspel uitgevoerd in de gemeente. Neline is een gezellige vrouw. Ze had ook een tafel ingericht met lekkere dingen. Aan het eind van het bezoek kreeg zij van de sponsors een paar leuke cadeautjes. Ook het boek *'De waarheid vinden'* van Stan Telchin gaven we haar. Na dit bezoek brachten we Anja terug naar haar flat, lieten nog wat spullen achter en namen afscheid. We zochten ons hotel op.

Joodse gemeenschap in Tsjernovtsy

De volgende morgen waren we al vroeg onderweg. We hadden zo'n vier uur rijden voor de boeg en tussen twaalf en één uur werden we verwacht in de eetzaal van de Joodse gemeenschap. Daar zouden we de mensen ontmoeten die op kosten van Stichting Roechama vier keer per week een warme maaltijd krijgen aangeboden. De TomTom stuurde ons in de ver-

keerde richting, waar we te laat achter kwamen. Dat kostte ons meer dan anderhalf uur, omdat deze 'kortere' weg zo vreselijke slecht was. Gelukkig hadden de mensen op ons ge-

Neline met het cadeau van haar sponsor

wacht en konden we nog meemaken hoe dankbaar ze zijn voor de hulp die geboden wordt. Om de beurt en ook door elkaar heen uitten ze deze dankbaarheid met lieve woorden. Een paar pakketten en tassen van de sponsors konden we direct overhandigen. Ook werd een echtpaar aanbevolen om in het sponsorplan te worden opgenomen. We kregen ook zelf in de eetzaal te eten. Tijdens dit eten praatte we bij met de beide hoofden van de Joodse gemeenschap; Averbach als hoofd van de Joodse gemeenschap in Tsjernovtsi en Vadiem als hoofd van de Joodse gemeenschap van de Joden buiten de stad. We kregen opnieuw een indruk hoe groot de Joodse gemeenschap geweest is in Tsjernovtsy voor de Wereldoorlogen. De plaats Vznitsa bijvoorbeeld, op 60 kilometer van Tsjernovtsy, was het centrum van het Chassidisme. De beroemde Baäl Shem Tov was er geboren. Het stadje was voor 95% gebouwd door Joden. We bespraken de hulp die geboden wordt en ook werd ons gevraagd of we nog meer mensen konden helpen met een sponsoring en of we de hulp aan de gaarkeuken uit konden breiden. Na deze maaltijd bezochten we David (62 jaar) en Marina (61 jaar), het echtpaar waar een sponsor voor gevraagd was, vanwege hun moeilijke levensomstandigheden. Het was moeilijk om bij hen te komen. De straat was

Opeengebroken straat bij David en Marina

helemaal opgebroken. Het echtpaar woont in een oud huis met hoge, energievretende kamers. In ditzelfde huis wonen nog meer mensen; ze maken gebruik van een gemeenschappelijke gang. David heeft behalve een ernstig auto-ongeluk in 2001 een insult gekregen in 2002. Hij raakte rechtzijdig verlamd. Tot het uiteenvallen van de Sovjet-Unie werkte hij in een fabriek die dus – net als de SU- daarna niet meer functioneerde. David werkte daarna verschillende jaren voor de Voetbalfederatie voor de regio Tsjernovtsy. Hij vertelde dat hij al een half jaar niet naar buiten is geweest. Marina werkt op een schoolinternaat, waar ze wiskunde en scheikunde geeft. Ze moet wel blijven werken. De enige hulp die ze van Chesed krijgen is eenmaal in de drie maanden 1000 Grivna (€ 35,--). We bemoedigden hen door een sponsor aan te bieden, zodat ze hulp krijgen vanuit Nederland en Wim zei: *"Het is nog belangrijker dat God er is."* Toen zei David: *"Zonder God was ik er niet meer bovenop gekomen!"* Het boek De Schuilplaats zal hier zeker gelezen worden.

85 procent was Joods

Daarna bezochten we nog een nieuw adoptiepersoon, Alexander ofwel Sasja. Een man van 72 jaar, die gescheiden is van zijn vrouw en nu samenleeft met zijn kleinzoon. Zijn Joodse moeder werkte in de oorlog als verpleegster aan het front. Ze heeft daar een onderscheiding voor gekregen. Zijn opa vocht ook in het leger; hij was officier. Doordat zijn moeder en opa naar het front waren, overleefden zij de oorlog.

Alexanders vader, Pavel, was een hoge ambtenaar in de Sovjet-Unie. Hij was plaatsvervangend hoofd van het Oekraïense olie- en gasbedrijf. In 1948, onder Stalin, werd hij als 'vijand van het volk' veroordeeld tot 20 jaar verbanning naar een kamp. In die tijd gebeurde dat met heel veel onschuldige burgers, vooral met mensen met een hoge functie. Sasja groeide dus op zonder vader. Hij was nog geen één jaar toen zijn vader werd veroordeeld en verbannen.

Sasja is invalide van de eerste groep. Hij heeft hartklachten en diabetes.

David en Marina

Alexander met zijn kleinzoon

Een deel van zijn voet is geamputeerd. Daardoor kan hij moeilijk lopen. Kleinzoon Sasja woont bij hem en niet bij één van zijn ouders; die zijn gescheiden en hebben allebei een nieuw gezin. Alexander vertelde, dat in de straat waar zij wonen 85% vroeger Joods was. Hij heeft jarenlang als fotograaf gewerkt, maar: *"20 jaar geleden kreeg ik een hartinfarct en ondertussen heb ik zes stentsbehandelingen gehad. Daarnaast ben ik suikerpatiënt en heb last van hartritmestoornissen."* Op de vraag hoeveel pensioen hij krijgt, gaf hij als antwoord: *"Houd me niet voor de gek."* Hij bedoelde: dat is het woord pensi-

"Met mijn hele hart ben ik dankbaar, ik weet niet hoe te bedanken."

oen niet waard. Hij krijgt 1500 grivna per maand, dat is ongeveer 50 euro. Kleinzoon Sasja is 21 jaar en leert thuis en doet ook thuis examen. Hij werkt met computers, daar heeft hij af en toe wat inkomen uit. Hij geeft aan wel naar Israël te willen. Hij heeft al een kans gehad. Via een programma van Sachnoet (Joodse Agentschap) heeft hij in Tel-Aviv gestudeerd: *"Van de 30 die toen zijn gegaan, zijn er 14 gebleven,"* zei Sasja. We lieten een pakketje met o.a. kaas en stroopwafels achter, met daarbij ook het boek De Schuilplaats. Natuurlijk moest er nog een foto gemaakt worden voor de sponsor.

Zelf bemoedigd

Omdat we hoorden dat Natalja twee heupen heeft gebroken en daarom aan bed gebonden is, gingen we ook

bij haar op bezoek. Haar vriendin was ook aanwezig. Ze zat op haar divan-bed in een ongemakkelijke houding en begon al gauw haar verhaal: *"Ik ging met de bus en bij het uitstappen ben ik gevallen. Met de ambulance werd ik naar het ziekenhuis gebracht. Allebei de heupen bleken gebroken. Ik kreeg gips en mocht gelijk naar huis. Het is nu al anderhalve maand geleden. Over twee dagen komt de arts en dan zal ik mogen proberen op mijn benen te staan. Ik krijg nu van Chesed tien uur thuishulp per week. Ik was altijd in beweging en nu niet, maar ik moet juist veel bewegen."*

We zagen wel dat ze haar tijd goed gebruikt; ze breidt mutsen en sokken. Natalja vindt het wel heel erg jammer dat ze haar oudste zoon die nog vijf jaar in de gevangenis moet doorbrengen, al lange tijd niet heeft kunnen bezoeken. Haar jongste zoon heeft de handen vol aan zijn eigen gezin. Haar kleindochter komt helaas maar zelden op bezoek. Om Natalja te bemoedigen gaven we haar het boek *'Een nieuwe periode in mijn leven'* met getuigenissen van Joden die de Messias gevonden hebben.

Met ons contactpersoon Ella gingen we nog naar Nova Posta, om zeven pakketten op de post te doen. Deze pakketten, door de sponsors gegeven, waren voor Joodse mensen in de regio's die we niet zouden bezoeken.

Het versturen van pakketten in Oekraïne is erg goedkoop en het werkt goed en snel.

We namen afscheid van Ella, nadat ook nog de financiële zaken waren afgehandeld. Bij het afscheid nemen zei Ella: *"Jammer dat het bezoek maar zo*

Wim met Valeri de schoenmaker

kort is; ik word zelf altijd erg bemoeidigd door jullie bezoek."

Ik weet niet hoe te bedanken

We reden naar Kamjanets-Podolski om daar te overnachten. Dinsdagmorgen gingen we naar het gebouw van Chesed, waar Rita de verantwoordelijke persoon is. Rita vond het zo fijn om ons weer te ontmoeten. We bespraken met haar verschillende mensen die we zouden bezoeken en mensen die geholpen worden.

Valeri, de gepensioneerde schoenmaker, kwam naar het kantoor omdat hij ons niet thuis kon ontvangen; zijn vrouw heeft erg hoge bloeddruk. Hij en zijn vrouw hebben een dochter, die gescheiden is en zelf ook een meisje heeft van 11 jaar. Daarnaast hebben ze een nog zoon met drie kinderen en een dochter, die nog alleen is. Deze zoon en dochter wonen in Kiev. Valeri bleek een heel vriendelijk man. Hij heeft altijd gewerkt als schoenmaker, maar omdat hij twee keer een infarct heeft gehad is hij nu tot invalide van de derde-groep verklaard. Werken kan hij niet meer. Maar van de kleine uitkering die hij krijgt, kan hij de medicijnen niet betalen. Valeri repareerde voor zijn infarct als vrijwilliger ook gratis de schoenen van de Joodse mensen van Chesed. Hij vertelde dat zijn moeder het getto overleefd heeft als 8 tot 10 jarig meisje. Op een nacht zijn verzetsstrijders gekomen en hebben haar moeder en de drie kinderen meegenomen. Moeder kreeg een ander schuiladres dan de kinderen. Valeri vervolgde: *"Maar mijn moeder had heimwee, zij is teruggegaan*

naar haar moeder. Zij heeft altijd in een kelder moeten schuilen. Alleen 's nachts gingen ze even wandelen. Mijn moeder kende gebarentaal omdat haar vader en moeder allebei doof waren. Daar heeft ze later ook les in gegeven." Valeri bedankte heel erg voor de sponsoring; *"Met mijn hele hart ben ik dankbaar, ik weet niet hoe te bedanken."*

Hij bood ons aan om de volgende keer bij hem langs te komen, dan zal hij onze schoenen repareren. We gaven hem een cadeaupakket met kaas en stroopwafels en ook het boek *De Schuilplaats*. Rita deed nog een aanbeveling, dat het boek echt de moeite waard is om te lezen.

Op elk feest zingt Michaël

We bezochten ook Michael, van 56 jaar, die erg muzikaal is, maar invalide van de tweede groep, omdat hij psychisch ziek is. Hij bleek erg muzikaal. Hij had zijn laptop al klaar staan om ons wat te laten horen van concerten waar hij in meespeelt. Op de vraag hoe hij zo mooi kan spelen en zingen antwoordde Michaël: *"Mijn moeder was erg muzikaal en ik heb het verder op school geleerd."* Rita zei: *"Op elk feest zingt Michaël voor ons Hebreeuwse liederen."*

De vrouw van Michail heeft net als Michail geen werk. Ze heeft namelijk heel lang voor haar zieke moeder gezorgd. Die is nu overleden, maar het lukt haar nu niet meer om werk te vinden. Het valt niet mee om een baan te vinden in Kamjanets-Podolski. Zonder de sponsorhulp zou dit gezin niet kunnen overleven. Ze hebben drie kinderen,

waarvan er twee in Israël wonen. Een zoon van 23 jaar, Pavel, woont nog thuis. Hij werkt in een winkel, waar hij de producten moet uitladen. We hadden voor Michaël een mooi cadeautje naast het pakket. We gaven hem behalve De Schuilplaats ook een CD met mooie Hebreeuwse en Russische liederen. Daar was hij heel blij mee.

Wim met Michail

Jullie zijn onze familie

Het volgende bezoek was heel bijzonder. Sergey en Vika hebben na jarenlang wachten een baby gekregen, een jongen. In 2014 verloren ze een ongeboren kind van 5 maanden. Vika had dat verdriet met ons gedeeld en we hebben de Heere ook veel gebeden om het gezin te verblijden met de geboorte van een baby. Toen we binnenkwamen, zagen we direct een stralende Vika: *"Jullie zijn onze familie. Het is heel aangenaam dat jullie er zijn. Ik wil jullie zeggen: 'Bedankt voor jullie gebeden.'"* Op 24 januari is Nikita geboren." Vika deelde hun dankbaarheid maar ook wel hun zorgen met betrekking tot de gezondheid van Nikita. Tijdens de zwangerschap was Vika vaak ziek en er was veel stress. Bij de geboorte heeft de baby ook wat zuurstofgebrek gehad. *"De ene dokter zegt dat hij hartproblemen heeft, een ander dat hij wat achter blijft in zijn ontwikkeling. Zijn hoofd valt naar achteren als we hem optillen. Ik ben erg nerveus en huil veel."* Sergey en Vika wilden Nikita eigenlijk laten besnijden, maar de rabbi vond het gezien de diagnose verstandig om het nog niet te doen. We mochten de baby, een flinke en stevige knaap, ook bekijken, hoewel hij toevallig wel lek-

ker sliep. Het was een vreugde om de verhoring van de gebeden in een wieg te zien liggen. We dankten God met dit gezinnetje en baden ook voor rust en vertrouwen en ook een goede gezondheid voor Nikita. We zijn dankbaar dat Rita het gezin ook begeleid als een zorgzame moeder. We konden ook direct naast een boek en het pakket, ook wasmiddel, pampers en wat kleding achterlaten. We beloofden voor meer pampers te betalen. Sergey is wel ontwerper met een eigen bedrijfje, maar veel inkomsten komen er niet binnen. We namen dankbaar afscheid.

Kadosh

Marina van 32 jaar wordt ook gesponsord door Roechama, omdat zij maar voor een halve week kan werken. Ze werkt op een kinderdagverblijf. Jarenlang zorgde Marina voor haar opa en oma, bij wie ze in huis woonde. Ze zijn niet lang geleden overleden. Marina heeft een aantal operaties ondergaan op het gebied van gynaecologie en heeft ook dure medicijnen nodig. Haar inkomen is ongeveer 1500 Grivna, nog geen € 50,--. Omdat Marina nog maar net uit het ziekenhuis was, was ze tijdelijk bij haar moeder Pauline in huis. Zodoende hebben we hen beiden ontmoet. Marina vertelde vol trots: *"Ik heb twee opleidingen afge maakt. Ik werk met zieke kinderen in een kinderdagverblijf. Ik doe therapie met ze."*

Gebedsverhoring
bij Sergey en Vika

Monument voor omgekomen
olwassenen

Kindermonument

Marina bleek ook piano te kunnen spelen. Op de vraag hoe ze het geleerd heeft antwoordde ze: *"Ik doe het op het gehoor"*. We gaven beide vrouwen een boek en natuurlijk ook een pakket en namen daarna afscheid. We bezochten in Kamjanets-Podolski ook twee plaatsen waar massaslachtingen hebben plaatsgevonden; het monument op het grote massagraf en het monument ter herinnering aan 900 baby's en jonge kinderen die veelal levend in een graf werden gegooid. Het blijft zo onvoorstelbaar wat er twee generaties voor ons heeft plaatsgevonden. We zongen op beide plaatsen het "Kadosh". Het besef dat God Degene is "Die was en is en komen zal", zoals in dit lied ook beleden wordt, geeft wat troost in het grote verdriet. Hij was erbij en zal ook alles in het (terug)komen van de Messias rechtzetten.

Als we geen Chesed hadden...

Natuurlijk moesten we ook even bij de 82-jarige Tatjana op bezoek. Deze vrouw moet al meer dan vijf jaren het bed houden, omdat eerst één been en daarna ook het andere geamputeerd werd. Deze vrouw is altijd optimistisch. Dat haar man vorig jaar stierf heeft het leven voor haar wel heel moeilijk gemaakt. Ook deze keer begroette ze ons enthousiast: *"Jullie zijn niet ouder geworden. Dank jullie voor*

de foto's die jullie opgestuurd hebben. Dank jullie wel voor de brieven. Als ik iemand schrijf, zeg ik altijd doe Wim en Ria de groeten." Tatjana zat ook nu weer vol grappen: "Voor de verkiezingen kwamen ze mijn stembiljet ophalen. Toen zei die man: 'Bent u al 82. U ziet er veel jonger uit.' Toen zei ik: 'Ik neem jou als man!' Maar ze kan ook heel serieus zijn: 'Als wij, de Joden die nog leven, geen Chessed hadden, zouden we al niet meer leven.' Dit compliment was voor Rita bedoeld. Daarna somde ze op wat ze allemaal krijgt. Tatjana is holocausto-

Tatjana met Ria

verlevende, dus zij krijgt best veel in verhouding; een huishulp voor 40 uur per week, medicijnen, producten en ook warme maaltijden. Tatjana prees Igor de directeur voor zijn hulp: "Als je hem ziet moet je zeggen: 'Je bent een gouden man!' Mijn zoon heeft het ook tegen hem gezegd: 'Bedankt wat je voor mijn moeder doet.'" Tatjana prees trouwens ook haar zoon: "Ik heb een zoon van God gekregen." Hij

"Oma, als ik groot ben, word ik chirurg, want een slechte chirurg heeft jouw benen afgezaagd."

komt heel vaak langs bij zijn moeder. Over haar achterkleinkind wist Tatjana te vertellen: "Hij is echt Joods. Hij zei pas: 'Oma, als ik groot ben, word ik chirurg, want een slechte chirurg heeft jouw benen afgezaagd.'" Tatjana heeft een lieve man gehad. Pas had nog iemand tegen haar gezegd: "Zoals jou

man van jou hield!". Toen gaf Tatjana aan dat ze een lied voor ons ging zingen. Het was een emotioneel lied wat ze zelf gemaakt heeft. Ze zong over haar eigen leven, hoe ze helemaal alleen was, dat ze opgegroeid is zonder vader en moeder. Haar vader kwam om in de oorlog, maar haar moeder gaf haar weg aan een weeshuis. Het was heel ontroerend. Tatjana vertelde daarna nog dat haar moeder voor ze stierf nog vergeving heeft gevraagd: "Vergeef me dat ik niet voor je hebt gezorgd," vroeg ze.

We boden Tatjana aan ook voor haar een lied te zingen. We zongen een Hebreuws lied en het lied "Prijs onze Heer" in het Nederlands. Tatjana genoot er zichtbaar heel erg van. Tatjana kreeg natuurlijk ook cadeautjes. Met de kaas was ze heel blij, evenals met het boek wat we achterlieten.

We namen afscheid en reden terug naar het kantoor.

We reden langs de flat van Rita. Ze nodigde ons uit om een volgende keer wat langer te komen en dan ook bij haar op de thee te komen.

Ben je nog in leven?

Rita vertelde nog over Misja, een eenzame Joodse man in Doenajevtsi. De plaats valt ook onder Kamjanets-Podolski. Ze vroeg of we ook bij hem op bezoek wilden gaan op weg naar Chmelnitsky. Misja hadden we niet eerder bezocht. Rita vertelde dat hij psychische problemen heeft en dat hij soms mensen niet toelaat in zijn huis. We besloten toch langs te gaan, temeer omdat Doenajevtsi op de weg lag naar Chmelnitsky.

Het werd een bijzonder bezoek. We merkten dat Misja inderdaad eenzaam is. Zeker de laatste tijd. Zijn moeder bleek een paar maanden geleden overleden op 95-jarige leeftijd. Zij was zijn enige steun en hulp, bleek wel uit zijn verhaal. Misja heeft 37 jaar geleden een ernstig ongeluk gehad en daarna lag hij lange tijd in coma. Het is een wonder dat hij nog leeft. Toen hij een keer bij de professor kwam die hem gezien had toen hij in coma lag, zei deze: "Ben je nog in leven?" Zijn hoofdbleesure echter bezorgt hem nog steeds veel hoofdpijn en ook depressie. Misja, die eerst wat gereserveerd leek, kwam helemaal los. Hij

vertelde over van alles. Het was net of hij alle aanspraak die hij gemist heeft in één keer wilde inhalen. Hij kwam weer terug op het ongeluk: "Mijn hoofd hebben ze open moeten maken. 'Het is een wonder,' zei de professor die hem geholpen heeft, 'maar één op de 20.000 komt er zo bovenop zoals jij.' Voor het ongeluk woog ik 80 kilo, na de coma nog 40 kilo."

Daarna begon Misja over de geschiedenis van het Joodse volk; hun bijzondere plaats en ook over Gods straf over het volk. Ook dat er geen Nieuwe Testament is zonder het Oude en dat God in de ziel moet zijn, wil het goed zijn. Dat heeft hij van Tolstoi geleerd. We merkten dat Misja gewoon iemand nodig heeft waar hij al zijn kennis mee kan delen. Wim beloofde als ze weer eens in de buurt zouden zijn opnieuw langs te komen. We zagen ook dat de slaapbank die voor bed door moest gaan dringend aan vervanging toe was en besloten er met Igor over te speken. We waren blij om Misja De Schuilplaats te kunnen geven en ook de brochure 'De vrouw dronken van het bloed', zal hem zeker interesseren. Bij het afscheid nemen excuseerde Misja zich: "Ik heb wel veel gepraat, vergeef me, maar ik heb niemand waar ik mee kan praten. Ik vond het heel fijn." We vonden dat er niets te vergeven was. We waren

Wim met Misja

heel dankbaar dat we op bezoek geweest waren. We hadden vanwege de beschikbare tijd eerst nog geaarzeld of we het wel doen zouden.

Dan zullen jullie huilen

We reden door naar Chmelnitsky, namen onze intrek in hotel Loebe Plus en gingen zoals gebruikelijk bij Sofia op bezoek. Ze had, ondanks dat zij moeilijk kan lopen, toch een maaltijd bereid. Ze had er twee dagen over gedaan zei ze. Het was een fijne avond. Ria

heeft de avond nog afgesloten met het voorlezen van een verhaal: Een leven voor een leven.

Woensdagmorgen kwam Ira ons ophalen in het hotel en met haar reden we naar het Chesed gebouw. Daar ontmoetten we Igor, de directeur van Chesed Bhest, die opereert in de regio Chmelnytsky. Igor is ook het hoofd geworden van diverse Cheseds in West-Oekraïne, zoals Transkarpatië, L'vov en Ivano-Frankovski. Hij vertelde dat hij op een conferentie in Kiev was geweest met wel 200 belangrijke, rijke Joden van over heel de wereld. Igor zei: *"Ze kunnen zelfs niet eens begrijpen hoe arme mensen leven. Ik heb gezegd: 'Kom met een groep hierheen en ik zal het jullie laten zien, dan zullen jullie huilen.'"* We bespraken ook de overkomst van een groep van werkers van Chesed naar Nederland eind augustus. Ter gelegenheid van het twintigjarig bestaan van Chesed zou Igor graag weer naar Nieuw-Lekkerland komen met een bus met een groep van dertig of zelfs veertig mensen. We zegden onze volledige medewerking toe door te zoeken naar slaap- en verblijfplaatsen en door voor een goed programma te zorgen, net als vijf jaar geleden.

De helft is overleden

We besloten ons met onze bezoeken vooral te richten op nieuwe adoptiepersonen. Met Ira bezochten we daarom Galina en Genja als eerste. Galina is nog maar 67 jaar maar door een hele reeks van ziekten is ze in-

valide van de eerste groep. Ze is suikerpatiënt en daarna kreeg ze in haar lichaam allerlei complicaties. Ze vertelde: *"Ik ben drie keer geopereerd. De eerste keer en tweede keer, hier in Chmelnytsky, stopten mijn nieren met werken en moesten ze de operatie stoppen. De derde keer ben ik in Tjernovtsy geholpen. Ik heb al zes jaar*

last van mijn benen, het is begonnen in mijn kuit. Vaak heb ik open wonen, die niet dichtgaan."

Haar man Gena was ook aanwezig. Ze zijn al 46 jaar samen. Hij is een Rus, die gediend heeft in het leger. Omdat Gena bij de Tsjernobylramp een maand lang gediend heeft, mocht hij vijf jaar eerder met pensioen gaan. Op onze vraag hoe hij dat beleefd heeft, zei hij: *"Wij waren Sovjetburgers, dus als de partij zei: 'Je moet gaan,' dan ging je. Op de tweede dag na de ramp was ik daar al. Ik moest auto's vullen met brandstof. Iedereen die drinkt leeft nog. In Tsjernobil dronk iedereen. We werden allemaal gecontroleerd of we radioactief waren. De helft van degenen die daar gediend hebben is overleden."* Hoewel Gena een redelijk pensioen heeft van 2600 Grivna (€78) kunnen ze moeilijk rondkomen. Het pensioen van Galina gaat helemaal op aan medicijnen en verbandmiddelen. Bovendien wonen ze in een woning waar de rekening voor gas, water en licht heel hoog is. Gelukkig hebben ze een dochter die elke dag langskomt. We gaven dit echtpaar een mooi klaargemaakt pakket en ook kaas en stroopwafels. Toen we het boek De Schuilplaats gaven en vertelden dat de familie Ten Boom gelovige mensen waren die Joden hielpen, zei Gena: *"Ik*

ben niet gelovig." Ira, die bij ons was, gaf een aanbeveling om het boek te lezen: *"Je leest het met tranen."*

Ik laat de moed niet zakken

Daarna bezochten we Regina. We hadden een pakket van de sponsor voor haar. Ook Regina heeft op haar betrekkelijk jonge leeftijd veel problemen. In 2010 belandde ze op de intensive care vanwege een ernstig hartinfarct. Dat had alles te maken met de stress in haar huwelijk. Er waren serieuze problemen tussen haar en haar man. Toen hij was gestopt met werken en thuis kwam te zitten, werd hij ook gewelddadig. Een scheiding werd onvermijdelijk. Regina is nu tot invalide van de derde groep verklaard. Ze kan niet meer werken, als verpleegkundige of kraamverpleegster, waar ze voor opgeleid is. Elke lichte inspanning bezorgt haar pijn. Ze krijgt het dan benauwd en begint te hoesten, wat moeilijk te stoppen is. Maar zoals ze tegen ons zei: *"Ik laat de moed niet zakken."* Regina heeft twee kinderen en sinds drie maanden ook een kleindochter: *"Die is van mijn zoon in Duitsland, daarom heb ik haar nog niet gezien."* Haar dochter studeert medicijnen in Odessa en moet nog twee jaar leren. Regina vond het erg leuk om een pakket van haar sponsor te krijgen. We gaven haar ook het boek "Onze God is groot", met prachtige geestelijke lessen.

Twee jongens willen aliya maken

Nadya lag op bed toen we kwamen. Maar dat verhinderde haar niet om blij te zijn. Nadya is al 20 jaar weduwe, zo vertelde ze ons. Ze hebben 37 gelukkige jaren gehad samen. Ze woonden in Vinnitsa en Nadya werkte in de catering. Ze kon ook heerlijk koken.

Lees verder op blz. 10

"Ze kunnen zelfs niet eens begrijpen hoe arme mensen leven. Ik heb gezegd: 'Kom met een groep hierheen en ik zal het jullie laten zien, dan zullen jullie huilen.'"

Ontmoeting met Rita, een holocaustoverlevende

Rita verwachtte ons om 11 uur. We dachten dat we een theetje bij haar zouden krijgen, maar we kregen een complete maaltijd aangeboden, door haarzelf bereid. Rita was blij om haar vertaalster Ria weer te ontmoeten. Toen Rita in Nederland was op uitnodiging van Christenen voor Israël had Ria haar vertaald en we hadden haar ook het boek *De Schuilplaats van Corrie ten Boom* gegeven. Rita vertelde, terwijl ze een boek liet zien met allemaal Joodse overlevenden. *"Heel veel van hen zijn al gestorven. In Tulchin is nog een overlevende, maar die kan niet meer lopen. Ik ben de enige overlevende die nog kan lopen en het verhaal kan vertellen."* Dit maakte het bezoek extra bijzonder, omdat Wim vanwege zijn boek dat hij aan het schrijven is, graag van een overlevende haar eigen verhaal wilde optekenen.

We bezochten met Rita het voormalige kamp Pechora. We reden over de weg, waar Rita en haar ouders en broer en duizenden anderen gelopen hebben. Toen was die weg niet verhard. Het was bovendien winter; 7 en 8 december 1941. Rita heeft deze afstand van veertig kilometer als vijf jarig meisje in twee dagen tijd gelopen: *"Familieleden hebben mij om de beurt op hun schouders of rug gedragen. Onderweg stierven veel kinderen en ouderen van kou en ellende. Aan de kant stonden Oekraïners. Moeders wilden hun kind wel aan hen geven, maar niemand wilde of durfde er één te nemen."* We stopten langs de kant van de weg om een monument te bekijken, dat herinnert aan "de tocht van de dood", die zoveel duizenden Joden maakten. In Pechora aangekomen, verbaasden we ons over de plek van het kamp. De ingang van het kamp is onveranderd gebleven; ijzeren hekken aan stenen kolommen opgehangen. Het zag er nu heel vredig en rustiek uit. Maar het is onvoorstelbaar wat daar geleden is. Rita vertelde: *"In het eerste jaar waren er heel veel doden. Mensen werden doodgeschoten; vooral de Duitsers deden dat, de Roemenen minder, anderen werden levend begraven. Aan het eind van de oorlog moesten de overlevenden ook nog een graf graven. Maar de leider Antonescu wilde ze toen niet meer doden, want de oorlog liep op het eind en Duitsland ging de oorlog verliezen. Hij zei: 'Laat de Joden maar lijden.'"* Rita vertelde achter elkaar door. *"Mijn vader ruilde een kledingstuk voor wat brood, maar drie Duitsers die dat zagen, schoten hem direct dood. Een maand na mijn vader overleed mijn moeder, van kou, honger en verdriet. Ze hebben haar 2 ½ kilometer verder in het bos begraven. We kunnen er vandaag niet naar toe omdat de grond zo nat is. Maar met het geld van een man uit Nederland heb ik een klein monument kunnen oprichten."*

Af en toe bleef Rita ook stilstaan en vertelde dan weer verschillende details, die blijkbaar nog vers in haar geheugen liggen. Dit kamp, in een voormalig sanatorium, heeft aan 62.000 mensen het leven gekost. Joden uit verschillende gebieden werden er naar toe gebracht. *"Slechts 350 mensen hebben het overleefd. Ik ben de enige die nog kan lopen."* We zagen wel dat Rita zelf ook niet makkelijk meer liep, ze moest ook af en toe even gaan zitten vanwege haar hart. Ook lijdt ze aan de ziekte van Parkinson, vertelde ze.

We liepen rond het gebouw dat vroeger nog enige beschutting bood tijdens de koude en gure nachten. Bedden, matrassen en dekens waren er niet in het gebouw en in de barakken; de mensen sliepen op de harde grond. Ook kregen ze geen eten en drinken. Aan de achterkant van het gebouw was een bos en liep de grond af, naar de rivier: *"We kregen helemaal geen drinken, mensen gingen van de dorst naar de rivier de Boeg. Aan de overkant zaten Duitsers en die schoten op hen. De rivier zag rood van bloed."* Het is allemaal zo gruwelijk, dat we ons verbaasden dat Rita hier zo schijnbaar onbewogen over kon vertellen. Ze heeft het al honderden keren verteld, natuurlijk.

Aan het eind van de rondleiding toonde Rita nog de plaats bij het hek, waar zij altijd stond om te bedelen. Buiten het kamp werd namelijk markt gehouden. Heel aangrijpend om dat zo vóór je te zien. We maakten nog een paar foto's, bedankten Rita heel erg en namen afscheid van haar en haar chauffeur, die bereid was geweest haar te rijden en terug te brengen naar Tulchin, terwijl wij in tegenovergestelde richting naar Nemirov reden.

Voormalig kamp Pechora

Hier bedelde Rita op deze manier om eten

Na de dood van haar man Lev, keerde Nadya terug naar haar geboortestreek en ging wonen in Chmelnitsky. Ze deed 13 jaar lang mee met alle programma's van Chesed Bhest. Nu tobt ze erg met haar gezondheid. Ze heeft angina en diabetes en ook heeft ze kanker gehad. Helaas viel Nadya bijna drie jaar geleden en brak haar heup. Nu kan ze zich maar slecht meer voortbewegen. Haar zoon, de kleinkinderen en ook de drie achterkleinkinderen wonen allemaal in Israël. Alleen haar dochter Galina met haar man wonen nog bij haar in Chmelnitsky. Nadya is heel blij met de thuishulp die ze krijgt. *"Lena komt tien uur per week en Galina, mijn dochter, komt op zaterdag en zondag."* We helpen haar omdat ze maar een klein pensioen krijgt en behalve geld voor medicijnen ook vaste lasten moet betalen. We gaven Nadya nog een mooi pakket en een boek en namen afscheid.

Ria met Nadya

Bij het Chesed gebouw ontmoetten we ook Irina. Voor haar had de sponsor een pakket meegegeven. We namen ook even de tijd om met haar te spreken. Irina heeft twee kinderen, Nastja van twintig jaar en Sonja van vier jaar. Irina werkt nu voor Sachnoet, ze geeft Hebreeuwse les. Die taal heeft ze geleerd toen ze voor enige tijd in Israël woonde; *"Ik geef les in drie groepen vanaf 7 jaar. Volwassenen krijgen wel vier tot zes uur les per week. Er zijn nu twee jongens die Aliya willen maken. Eén gezin is al weg."* Zo legde Irina uit dat de taal niet voor hobby geleerd wordt, maar om daadwerkelijk naar Israël te gaan. *"Ook mijn eigen Nastja wil Hebreeuws leren. Ze is in december per programma in Israël geweest."* Na het pakket van de sponsor overhandigd te hebben namen we afscheid.

Ik doe mijn best iets te vinden

Het gezin Groepa, waar we daarna op bezoek gingen, bestaat uit moeder Olga met haar twee kinderen Dima van 14 jaar en Julia van 9 jaar. Ook Olga's ouders wonen in hetzelfde driekamer appartement. Oma in het gezin speelt piano, Olga en Dima spelen gitaar. We troffen Olga met haar twee kinderen thuis. We merkten al gauw dat zij alle drie erg close zijn. Olga vertelde: *"Mijn vader heeft twee keer een insult gehad. Maar hij is een held, een echte militair officier. In twee maanden kon hij weer staan en lopen, waar normaal een jaar voor nodig is om dat weer te kunnen."* Olga kan voor zichzelf moeilijk werk vinden. *"Ik doe mijn best om iets te vinden. Ik heb conservatorium gedaan, maar kan moeilijk werk vinden. Als ik ergens wordt gevraagd, is het loon vaak zo laag dat ik amper de reiskosten kan betalen. Ik werk nu wat illegaal. Ik maak fotoalbums voor mensen die dat willen."* We begrepen dat dit gezin heel blij is met de sponsorhulp uit Nederland. Twee opgroeiende, actieve kinderen vragen veel van een gezin. We maakten nog prachtige foto's en we hadden voor Julia een mooie doos met ministeck. Ook gaven we een mooi cadeaupakket en een boek.

Vier taarten

Het volgende gezin had erg naar ons uitgekeken. Alona met haar tweede man Petja en hun twee kinderen Dima en Ruslan wonen met de vader en moeder van Alona met elkaar in een driekamerflat. Oma Loeda had vier taarten gebakken. Van elk van hen moesten we natuurlijk proeven. Het gezin wordt gesponsord vanwege Dima van 14 jaar. Hij heeft epilepsie en moet twee keer per dag dure medicijnen innemen. De vader

"We hebben samen gepraat en toen heeft Hanna Jezus aangenomen."

Familie Groepa

van hem heeft het gezin verlaten en betaalt zelfs geen alimentatie. Alona is opnieuw getrouwd en zij en Petja kregen een zoon Ruslan, die nu negen jaar is. Alona vertelde dat haar vader vierenhalf jaar in Israël gewerkt heeft, al weer twintig jaar geleden. Hij heeft een toen al oude auto kunnen kopen. *"Morgen is het een vrije dag, de dag van de overwinning, en dan gaan we met elkaar met de auto naar de datsja."* Oma Loeda voegde er ten overvloede aan toe: *"We leven met zijn zessen, we hebben vrede met elkaar."* Het was erg gezellig. We gaven de jongens nog wat leuke handige dingen en natuurlijk lieten we ook een paar boeken achter. Het was tijd om afscheid te nemen, hoewel de vier

Poerimcadeautjes

taarten nog lang niet op waren.

Ira begeleidde ons naar het monument aan de rand van een hoofdstraat, dat opgericht is ter herinnering aan de bloedige pogrom van 1919 in Proskoerov, dat nu Chmelnitsky heet. In nog geen vier uur tijd werden daar tussen de 1500 en 1700 Joden vermoord.

We moesten op het kantoor van Chesed nog verschillende dingen door nemen met Igor, de directeur. Hij praatte ons bij over verschillende gezinnen waar problemen waren. Wij gaven aan waar we bij wilden springen, zoals een bed voor Misja en pampers voor een paar maanden voor de baby van Vika en Sergey. Daarna waren we uitgenodigd om samen met Igor en zijn chauffeur

feur en ook Ira in een Joods restaurant te eten. We hadden interessante gesprekken. Toen was de tijd gekomen om ook afscheid van Igor en Ira te nemen. We wensten elkaar toe dat we elkaar eind augustus in Nieuw-Lekkerland weer zouden zien. Zo de Heere wil en wij leven.

Wat is er gebeurd?

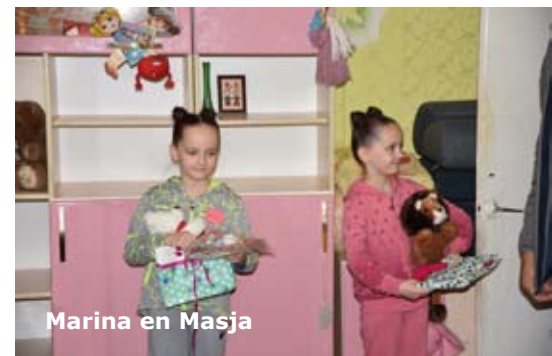
Omdat we gehoord hadden dat Hanna, één van 'de twee zussen' overleden was, gingen we haar zus Ira condoleren. Het was heel leeg opeens in de flat. We waren al jaren gewend Hanna op de bank aan te treffen. Ira vertelde over de laatste maanden en dagen van haar zus Hanna: *"Ze lag van 28 december tot eind februari in het ziekenhuis. Ze had haar voet gebroken. Het gips mocht er toen af. Ze wilde ook graag naar huis. Ze lag thuis op de divan. Valya, jullie weten wel, van de protestantse kerk, kwam haar vaak opzoeken. Zij las uit de Bijbel en bad met haar. De laatste weken was ze erg onrustig en ze wilde bijna niet meer eten. Valya kwam en praatte met haar. Ik was even weggeweest en toen ik terug kwam was Hanna zo rustig. Ik vroeg: 'Wat is er gebeurd?' Valya zei: 'We hebben samen gepraat en toen heeft Hanna Jezus aangenomen.' Daarna heeft ze nog twee weken geleefd, maar de vrede bleef en ze was volkomen rustig. En zo is ze ook ingeslapen. Ik was heel verdrietig. Ik heb alles eruit gehuild, toen ze nog hier lag. Lichamelijk was*

het heel zwaar, maar er was blijdschap als mensen belden. Ik ben God zo dankbaar dat Hij mij vriendinnen gegeven heeft. Ik ben alleen maar toch niet." Het was voor ons mooi om te merken hoe Ira het verdriet verwerkte. Haar leven lang heeft ze met haar zus gewoond. Hanna was vier jaar ouder en beiden zijn ze ongetrouwd gebleven. We lazen nog uit een Bijbel met grote letters. Ira vroeg gelijk of ze deze Bijbel mocht hebben. Dan kan Valya er uit voorlezen. We lazen over de opstanding uit de doden; de hoop van elke gelovige. Ondertussen belde Jefim al een paar keer. Hij woont om de hoek en wachtte op ons. We haastten ons naar hem toe. Jefim vindt het altijd fijn als we ook hem even bezoeken, als we in de stad zijn, al is het maar voor vijf of tien minuten. Zeker gezien het feit dat hij binnenkort geopereerd moet worden, was het goed dat we er waren. We konden hem financieel en ook geestelijk ondersteunen. Dat laatste door voor hem te bidden. Dit was gelijk het laatste bezoek op woensdag. Het was toch ondertussen al acht uur in de avond. Donderdagmorgen op weg naar Vinitsa bezochten we net buiten Chmelnytsky het massagraf. De monumenten die daar opgericht staan, herinneren aan de massamoord in de Tweede Wereldoorlog. Op het indrukwekkende publicatiebord staan per stad en dorp in de provincie Chmelnytsky de aantallen Joodse slachtoffers gemeld; het zijn er steeds tienduizenden.

Geen enkel kastje

Na dit bezoek reden we door naar Vinitsa. Het was de dag van de overwinning. Op deze dag viert iedereen feest en wordt er niet gewerkt, ook niet in het Chesed kantoor. Toch wilde Tanja, onze contactpersoon, ons graag begeleiden bij het bezoeken van verschillende gezinnen. Na de begroeting bezochten we met haar direct Sergey en Loedmila en hun tweeling Marina en Masja. Vanwege het feest waren ze alle vier thuis, ook Loedmila die normaal als verpleegster in het ziekenhuis werkt. Sergey, die arbeidsongeschikt is vanwege psychische problemen, zei: *"Ik breng de kinderen naar school en naar dansen."* Zo gaf hij zijn aandeel in het gezin aan. Na dit

gezegd te hebben, moesten de twee meisjes voor ons een leuk volksdansje uitvoeren op muziek. Dat was een leuk gezicht, temeer omdat Marina en Masja een tweeling is. Sergey gaf aan hoe dat in de praktijk eruit ziet: *"Als de één ziek is de ander het gelijk ook. Ze zijn ook allebei gelijk geboren via de keizersnee. Ze hebben na hun ge-*

Marina en Masja

boorte allebei heel lang in het ziekenhuis gelegen."

Met hoge verwachting werd de koffer opengemaakt die door de sorteerploeg in Nieuw-Lekkerland was klaargemaakt. Er zat voor iedereen kleding en schoenen in en voor de meisjes leuke dingen. We gaven hen ook twee boekjes met verhalen en leuke doedingen. Ook twee kinderbijbelboekjes en twee boeken *'De waarheid vinden'* en *'Een nieuwe periode in je leven,'* gaven we hen.

Loedmila liet ons nog de oude keuken zien, waar groot gebrek aan opbergruimte is. Er hing geen enkel kastje. Ze vroeg of wij konden helpen, zodat er een aantal kastjes konden worden opgehangen. Dat hebben we toegezegd.

Kindermonument

Op ons verzoek bracht Tanja ons naar het kindermonument, dat herinnert aan de Joodse kinderen die tijdens WO II daar levend in een kuil werden begraven. Het is een sprekend monument; een gespleten grote kei verbonden met een Davidsster. Tanja vertelde dat de kinderen hier ook vaak levend in de kuil werden gegooid: *"De Duitsers verspilden geen kogels aan hen."* Tanja vertelde dat er gelukkig ook veel kinderen in gezinnen zijn opgenomen door Oekraïners.

Er is ook een monument dat herinnert aan rechtvaardigen uit de volken. In dit geval waren dat Oekraïners die bijvoorbeeld Joodse kinderen onderdak

Massagraf buiten Chmelnytsky

hebben geboden, ondanks het risico dat ze liepen. .

We zongen ook op deze plaats het "Kadosh", "Die was en Die is en Die komt". Deze gedachte geeft rust, bij het herinneren aan wat er is gebeurd. Tanja bracht ons ook nog naar een andere plaats die herinnert aan de vele Joden die in de omgeving van Vinnitsa zijn omgebracht door de Nazi's en hun handlangers.

Het kindermemoriaal

Pensioen van 50 euro

Daarna gingen we op bezoek bij de veertigjarige Janna. De vorige keer dat we haar bezochten woonde ze in een groot huis. Ze had last van angsten en fobieën en kon daarom ook niet werken. Ze heeft haar huis kunnen ruilen met een appartement meer in het centrum van de stad. Haar huis was oud en dit appartement kon ze gemeubileerd betrekken. Toen we aankwamen bleek het veel beter met haar te gaan. Janna was druk met telefoontjes die met haar nieuwe werk te maken hebben. We gaven Janna het cadeaupakket en een boek en moesten afscheid nemen. Het werk moest doorgaan.

Daarna gingen we op bezoek bij de jonge weduwe Rimma en haar zoon Artjom van elf en haar dochter Alexandra van tweeëntwintig op bezoek. Rimma's man is in februari 2017 op 44-jarige leeftijd overleden aan kanker, na een half jaar ziek geweest te zijn. Omdat Rimma een slechts gezichtsvermogen heeft en een invaliditeitsindicatie heeft, krijgt zij ook een uitkering. We vroegen Rimma hoeveel ze krijgt: "Mijn invalidenpensioen is 1459 Grivna

Marina

Rimma en Artjom

(ongeveer €50,-), ik moet ook wat bijwerken, anders kan ik niet rondkomen. Sasja, die werkt als kunstenares en ook wat geld verdient, geeft iets voor de vaste lasten." Artjom bleek in de vijfde klas te zitten. Hij vindt het leren heel moeilijk. We hadden voor dit gezin ook een koffer bij ons.

Bij het afscheid nemen vroegen we of we voor haar mochten bidden. We sponsoren Rimma al langer. Toen bleek dat ze zelf ook gelovig is geworden. Ze bad het gebed zelf ook vurig mee en straalde van blijdschap. Het boek 'Onze God is groot', dat we haar gaven, zal haar zeker aanspreken en bemoedigen. We waren blij dat Rimma ondanks het grote verdriet, houvast in Jesjoea gevonden heeft.

Twee banen

We wilden graag Alla ontmoeten. Nadat haar gehandicapte zoon Vova op 21 jarige leeftijd plotseling overleed, werd ze door haar ex-man uit het appartement gezet. Daar had ze altijd in één kamer met Vova en haar dochter Diana gewoond.

Omdat Alla nu in een gemeenschapshuis woont, waar geen bezoek mag worden ontvangen, nodigden we haar uit in een restaurant voor een ontmoeting. Tijdens het eten van een heerlijke pizza spraken we met haar. Toen begrepen we pas hoe fijn het was dat het een feestdag was, anders hadden we Alla niet eens kunnen spreken. Ze vertelde over haar dochter Diana: "Diana leert in L'vov voor binnenhuisarchitect. Waar ze eerst stage liep mag ze nu komen werken. Misschien vindt

ze wel werk in Kiev of anders in het buitenland. Dan hoeft ik niet meer te werken." Dat Alla nu in een gemeenschapshuis woont is dankzij Diana. "De school van Diana heeft het mij gegeven, maar het is eigenlijk voor studenten bedoeld. We hebben een gemeenschappelijke douche en keuken. In de keuken zijn maar twee gasstellen voor 84 mensen. Er zijn strenge regels, zoals dat je om 11 uur binnen moet zijn en dat je geen bezoek mag ontvangen." Alla vertelde ook over haar overleden gehandicapte zoon Vova: "Diana mist haar broer heel erg, maar gelukkig heeft ze een gelovige vriend. Ik ga ook met haar mee naar de baptistenkerk." Alla heeft twee banen, om op deze manier het hoofd boven water te kunnen houden: "Van 's morgens 8 tot 's avonds 6 werk ik bij 14 gezinnen. Daarna bak ik elke dag broodjes tot acht uur 's avonds. Bij elkaar verdien ik 4500 Grivna per maand (€ 150)"

We begrepen dat Alla haar best doet om zo schulden die ze heeft af te lossen. Ze zei ook nog dat ze met 50 jaar met pensioen mag, omdat zij zolang voor haar gehandicapte zoon heeft gezorgd. Natuurlijk gaven we Alla ook nog wat geld. We zijn ook heel blij dat zij God gevonden heeft.

Als je geld had kon je overleven

We hadden nog wat tijd voor onszelf. We namen een kijkje in ons hotel aan de rand van de stad en deden boodschappen in een grote supermarkt. Daarna aten we traditiegetrouw pizza met Sergey, die als weesjongen opgroeide. Hij woont in het kantoor van Chesed en is bij Chesed 'manusje van alles'. Sergey vertelde onder het eten hoe alles duurder is geworden: "Een kilo kool kostte een half jaar geleden 8 grivna, nu is dat 20 grivna of soms nog duurder." Sergey vertelde ook over zijn opa en oma die het getto van Mogilov-Podolski hebben overleefd: "Als je geld had, kon je overleven. Ze hadden ook geld." Mogilov-Podolski is ook de plaats waar Sergey in zijn vakantie vaak naar toe gaat. Om de graven van zijn familie te bezoeken. We sloten de ontmoeting af met een paar potjes poolbiljart.

Een Bijbel voor Sasja.

Jesjoea aangenomen

Vrijdagmorgen vertrokken we al om acht uur naar Tulchin. Via Nemirov kwamen we nog voor de afgesproken tijd van tien uur bij Sasja aan. Deze eenzame man bezochten we al één keer eerder, ondanks de grote afstand tot Vinnitsa. Deze keer zouden we toch al Rita Schweibesh bezoeken, die ook in Tulchin woont, dus combineerden we dit met een bezoek aan hem. Het was een aangenaam en ook verrassend bezoek. Sasja wist precies te vertellen hoe lang geleden het vorige bezoek geweest was. Sasja bleek met 55 jaar al met pensioen gegaan te zijn. Hij is nu 61: *"Omdat ik in Tjsernobilzone gewerkt hebt na de ramp, mocht ik ook eerder met pensioen en ze betalen ook iets meer, afhankelijk van de windrichting toen."* Sasja bedankte nog voor de tulpenbollen: *"Ik heb ze aan vrienden gegeven, die een tuin hebben. Zij hebben foto's gemaakt en mij toegestuurd."*

Aan het eind van het bezoek kwam

Afscheid bij Sasja

het gesprek op het geloof. Sasja getuigde: *"Ik heb Hem, Jesjoea, aangenomen. Ik heb de Evangeliën gelezen."* Hij vertelde dat hij ook aan de rabbi gevraagd had: *"Waarom gelooft u niet?"* Toen antwoordde de rabbi: *"Als Jezus de Messias is en ik in Hem geloof, dan betekent dat het einde van de wereld, ik wil nog leven."* Wij legden Sasja uit dat met de komst van de Messias juist een nieuwe tijd begint. Sasja merkte ook terecht op: *"Het was voor mij makkelijker om*

Christus aan te nemen, omdat mijn moeder niet Joods was, maar 'christen'." We boden Sasja een complete Joodse Bijbel aan met op de voorkant een menora en op de achterkant een davidsster. Ria legde hem uit dat er achterin allemaal teksten uit de Tenach over de Messias staan, met daarbij de teksten van de vervulling in het Nieuwe Testament. Hij was er heel blij mee. Daarna gingen we maar één flat verder. Zo dichtbij woont Rita, een holocaustoverlevende, die ons verwachtte om elf uur. Lees uitgebreid over de ontmoeting met haar op blz. 9.

6000 Joden begraven

Na Rita reden we naar Nemirov. Daar bracht een vrouw van de baptistenkerk ons naar een bijzondere begraafplaats. Iets hoger gelegen op de helling van een heuvel aan het meer, waar ook een oude zeer verwaarloosde Joodse begraafplaats is, staat een opmerkelijk monument. Het is een nieuw monument, maar het herinnert aan een gebeurtenis uit 1648. In dat jaar vonden de verschrikkelijke pogroms van de kozakken plaats, onder leiding van Bogdan Chmelnytsky. De Kozakken konden de versterkte vestingstad Nemirov binnen komen, doordat ze als Polen verkleed waren. Ze sabelden zo'n 6.000 Joden neer; mannen, vrouwen en kinderen.

Na het bezoek aan dit monument haastten we ons om nog op tijd terug te zijn in Vinnitsa. Het Chesed kantoor sloot om vijf uur, vanwege de sabbat. We hadden nog net de gelegenheid om met directeur Volodja te spreken en nog wat spullen uit te laden. Hij praatte ons bij over de situatie. Hij wist te vertellen dat Rita uit Tulchin 20 jaar voor Chesed gewerkt heeft. Nu kan ze dat niet meer en heeft iemand het van haar overgenomen. Volodja vertelde ook dat er grafschendingen hebben plaatsgevonden in Nemirov, Rovne, Lutsk en andere plaatsen: *"Ze zijn op zoek naar goud, het is steeds één en dezelfde groep met een zelfde manier van 'werken'. Er is wel eens iemand opgepakt, maar er was niet genoeg bewijs."*

Samenkomst in Zjtomir

's Avonds vierden we de sjabbat opnieuw in een restaurant, bij gebrek

Monument van de pogrom in 1648

aan een ruimte in ons hotel. We gingen niet al te laat naar bed, omdat we de volgende morgen al om half acht moesten vertrekken, zodat we om tien uur de samenkomst van de messiaanse gemeente in Zjtomir zouden kunnen meemaken. Er volgde daar een heel fijne ontmoeting met onze vrienden Boris en Lena Telisman en hun dochter Yulia, die negen jaar geleden voor twee maanden bij ons in Nieuw-Lekkerland logeerde. De samenkomst was ook heel opbouwend door de gezongen liederen en door de duidelijke boodschap vanuit het Woord, die twee broeders brachten. Boris sprak over de diepere betekenis van de feesten van de Heer: *"De feesten van de Heere geven heilsfeiten weer, zij verzamelen mensen rondom God en zij*

Ontmoeting met familie Telisman

verbinden met elkaar. Maar de eigen feesten en de religieuze feesten brengen scheiding aan. Er zijn immers in alle landen speciale feesten voor vrouwen, voor mannen en voor van alles en nog wat." Ook Wim mocht nog spreken. Hij gaf de groeten over van de messiaanse gemeente in Nieuw-Lekkerland en vertelde iets van het werk van Roechama en het bezoek aan de massagraven en monumenten. Ook gaf hij de boodschap van hoop door, waar Petrus in zijn eerste brief in hoofdstuk 1 over spreekt, namelijk, de opstanding uit de doden met een heerlijk lichaam: *"Deze erfenis, die in de hemel bewaard wordt, wordt op*

aarde uitgedeeld, na de Terugkomst van Jesjoea de Messias."

Na afloop kregen we een maaltijd aangeboden en hadden we een fijn gesprek met de voorganger Arkady. Hij vertelde dat Boris met een cameraman heel veel Holocaust overlevenden is langs gegaan om hen te interviewen; *"Oude mensen sterven en nemen hun verhalen mee het graf in."* Boris gaf ons een DVD mee met verschillende van deze interviews.

Daarna werden we begeleid door Boris en Arkady en nog twee mannen naar een aantal plaatsen aan de rand van de stad, die herinneren aan wat er met de Joden is gebeurd in Zjtomir. In de loop van drie jaar zijn er 23.000 Joden uit Zjtomir in de bossen ten westen van de stad omgebracht. Het

"Ik werk 6 dagen per week. Per dag verdien ik 200 Grivna (7 Euro)..."

kolossale monument ter herinnering hieraan roept blijkbaar niet bij iedereen respect op. Op en rond het monument waren zichtbare tekenen van barbecues die hier gehouden zijn. Het monument was ook al een keer beklad met een hakenkruis. Het was allemaal zo onwerkelijk wat zich ongeveer 75 jaar geleden hier in Zjtomir en omgeving heeft afgespeeld. En niet alleen hier, maar ook wat zich in heel Oekraïne en heel Oost-Europa heeft afgespeeld; er is zoveel onschuldig bloed vergoten.

We namen afscheid van de broeders en vrienden uit Zjtomir en reden over goed geasfalteerde wegen in een paar uur naar Rovne. Daar werden we al opgewacht door onze vriend Pasja en zijn zoon Arsen en zijn vrouw Ivanka. Er werd ons een barbecue in de tuin aangeboden. Het was de eerste dag dat de temperatuur opeens hoger was geworden. Ook Gena, de directeur van Chesed was uitgenodigd. Het was een gezellig en fijn samenzijn.

Evert, Valeri en Wim

De fabrieken werken niet meer

Zondag deden we met Gena verschillende bezoeken bij nieuwe gezinnen. Eerst bezochten we Valeri. Hij leeft samen met zijn 30-jarige zoon Kostja uit zijn tweede huwelijk. Deze vriendelijke man heeft een Joodse moeder en een Russische vader, die officier was in het Sovjetleger. Valeri werkte als werktuigbouwkundige mee aan een project in Rusland, waar hij zijn eerste vrouw leerde kennen. Ze kregen twee zonen. Het huwelijk strandde en Valeri keerde terug naar Oekraïne, waar hij opnieuw trouwde. Hij leeft nu echter niet meer samen met zijn tweede vrouw, ondanks dat ze niet officieel gescheiden zijn; *"Ik heb in Rovne bij verschillende grote fabrieken gewerkt, o.a. een tractorfabriek. Maar deze fabrieken werken al lang niet meer sinds de Sovjet Unie uit elkaar viel."* Valeri ging in 2018 met pensioen. Hij heeft nu niets omhanden. Wel bezoekt hij de samenkomsten bij Chesed en ook 'warm huis', het samenkomen met andere ouderen in het gebouw van Chesed. Hij vertelde dat hij één keer per jaar voor een dag of tien naar Rusland gaat naar zijn zoon uit het eerste huwelijk. Het pensioen dat Valeri krijgt is 1800 grivna per maand (€60). Hij krijgt geen subsidie voor gas en dergelijke, omdat zijn zoon officieel bij hem staat ingeschreven; maar deze zoon woont in het buitenland.

Valeri wordt gesponsord, omdat hij ook medicijnen nodig heeft. Hij is daar heel dankbaar voor. We maakten voor de sponsor nog een paar mooie foto's en gaven hem een cadeaupakket en een boek bij het weggaan.

Grisja genoot met volle teugen

Het volgende bezoek was heel bijzonder. Dat was bij Grisja, een man van 55 jaar met het syndroom van Down. Grisja woont al vanaf zijn kindertijd bij zijn oudere zus Sofia en haar man Sergey. Sofia is al enige tijd ernstig ziek. Toen wij binnenkwamen, kwam ze ons direct tegemoet. We schrokken van haar, omdat ze er heel vermagerd en slecht uitzag. Toen ze eenmaal plaatsgenomen had tegenover Grisja en begon te vertellen, stopte ze bijna niet meer. Ze praatte heel rustig aan één stuk door over haar ouders, over de oorlog en ook over Grisja; *"Mijn moeder heeft de oorlog overleefd omdat zij op tijd vanuit Charkov naar Midden-Azië is geëvacueerd. Haar ouders, mijn opa en oma, bleven achter en werden in het getto doodgeschoten, net als een paar broers van mijn vader. Mijn vader was 20 jaar toen de oorlog begon. Hij zat in het leger."* En zo vertelde ze nog veel meer, ook over wat haar oma in het getto allemaal meegeemaakt heeft. Over haarzelf kwamen we te weten dat ze al acht jaar kanker heeft en al vijf operaties achter de rug heeft. Sofia vertelde: *"Ik heb heel veel chemobehandelingen gehad. Ik heb besloten mijn leven te veranderen, door speciaal alleen heel ge-*

Een cadeau van de sponsor

De kinderclub
in het Chesed gebouw

zond voedsel te eten. Ik loop nu elke dag al twee keer vijf à zes kilometer." Ondertussen zat Grisja heel gezellig in zijn stoel mee te luisteren en af en toe te knikken of met woorden zijn instemming te betuigen. Hij raakte ontroerd toen Sofia ging vertellen hoe Grisja 15 dagen helemaal kwijt is geweest. Doordat iemand hem niet goed in de gaten gehouden had, was hij op een verkeerd station uit de trein gestapt. Sofia schetste hoe zij wanhopig stad en land afgezocht hadden en hoe Grisja uiteindelijk door inschakeling van de televisie heel 'toevallig' door iemand gevonden werd. We begrijpen dat het heel spannend geweest is. We zien ook door dit verhaal hoe Sofia en Sergey heel veel van Grisja houden en heel goed voor hem zorgen.

Toen we na een uur te kennen gaven dat we weg moesten, vond vooral Sofia dat veel te snel. We lieten hen echter niet zomaar achter. Eerst zongen we een lied, waarbij Grisja helemaal meedeed met klappen. Hij genoot met volle teugen. We lieten hen ook niet zonder het cadeaupakket achter. Daarnaast lieten we ook het boek "De waarheid vinden" en twee kinderbijbelboekjes achter. Met de CD met Hebreuws/Russische liederen was Grisja helemaal in zijn nopjes. Hij hield hem steeds in zijn handen. We weten zeker dat hij vaak gedraaid gaat worden. Het was tijd om terug te gaan naar het Chesed gebouw, waar de Joodse kinderen hun 'zondagschool' hebben. Onder leiding van de kinderwerkster, maakten ze een cadeautje voor moederdag. We zagen daar verschillende kinderen van de gezinnen die we sponsoren. Voor Maxiëm en voor Sasja en Valeri waren er pakketten meegebracht. Toen de moeder van Maxiëm en de vader van Sasja en Valeri hun

kinderen kwamen ophalen, kregen ze het pakket van de sponsor mee naar huis.

Samen met Gena gingen we naar het centrum van de stad, waar het heel gezellig was. Op 'de dag van het gezin' worden er heel veel activiteiten georganiseerd, die leuk zijn voor vooral de jonge kinderen.

Een pakket voor Sasja en Valeri

Met zijn vieren in één kamer

Daarna bezochten we de jonge 41 jarige weduwnaar Vladimir met zijn dochter Margarita van tien jaar. Vladimirs vrouw overleed drie jaar geleden aan kanker. Margarita heeft hier heel erg onder geleden. We merkten ook nu dat ze het heel moeilijk vond om met mensen om te gaan. Ze was heel verlegen en schuw. We begrepen dat Chesed zich over haar ontfermd heeft en haar ook psychische hulp geeft. Vladimir werkte voordat zijn vrouw overleed vaak ver en lang van huis. Dat kan nu niet meer. Hij is nu ZZP'er en werkt nu zoveel mogelijk in de buurt. Hij blijkt een heel handige man te zijn. Vladimir liet ons foto's zien van een trap die hij gemaakt had en van badkamers die hij verbouwd en betegeld had. Het zag eruit alsof het zo uit een reclameblad kwam.

We hadden een koffer bij ons met kleding en spullen. Toen er schoenen voor Margarita in bleken te zitten, ont-dooide ze langzaam. Ze ging ze zelfs passen.

We hadden hierna nog één bezoek te doen. Bij Masja en haar oma en twee kinderen Bogdan en Dima. Hoe

zij wonen was voor ons shockerend. Met zijn vieren wonen ze in één kamer, Masja, haar oma en Bogdan van 10 jaar en Dima van 8 jaar. In de andere kamer in het appartement woont Masja's moeder met nog twee jongere zusjes van Masja. Beide gezinnen mijden elkaar, vanwege onderlinge one-nigheid. Ongelofelijk hoe vier mensen in één kamer kunnen leven met een bed en een divan, die de hele kamer-breedte in beslag neemt als hij uit-geklapt is om te slapen. Masja ver-dient op de markt met groente ver-kopen wat geld. Masja vertelde:

Met z'n vieren in één kamer

"Ik ga om zeven uur 's morgens de deur uit en werkt dan tot vijf uur 's middags. Dat doe ik zes dagen per week. Per dag verdien ik 200 Grivna (nog geen 7 Euro)" Gena die steeds met ons mee ging vertelde later dat dit gezin zes keer per week warm mid-dageten krijgt van de messiaanse ge-meente in Zjtomir.

Met Gena bezochten we ook het mo-nument in Sosenki. Het herinnert aan de 17.500 Joden die in 1941 in twee dagen tijd op deze plaats zijn doodge-schoten. In een eerder verslag hebben

Sosenki monument

we hierover al geschreven. Gena vertelde dat de gemeente tot vlak bij het massagraf wil gaan bouwen. Ondanks dat zij dat op allerlei manieren hebben geprobeerd dit tegen te houden, gaat het wel door. Het enige dat ze gegarandeerd hebben, is dat het terrein afgezet zal worden en niet door de bouw zal worden verstoord.

Geen betere troost

Daarna gingen we naar het gebouw dat door Pasja gekocht is. Samen met zijn zoon Arsen wil hij over een jaar ongeveer een privékliniek in dit gebouw beginnen. Er zijn al aardig wat werkzaamheden verricht. Veel kamers opnieuw ingericht, muren afgebroken en omgebouwd enz. Daarna hebben we op uitnodiging van Pasja nog sa-

men in een restaurant gegeten.

Voor de laatste keer overnachtten we bij Pasja en in Oekraïne. We hadden inmiddels in acht verschillende bedden geslapen.

Maandagmorgen om zes uur vertrokken we in de hoop al ver in Duitsland te kunnen komen. We hadden 1824 kilometer voor de boeg. Omdat de grensovergang maar 1 uur duurde, waagden we het erop om in één keer door te rijden. Zo kwamen we om 2 uur in de nacht van maandag op dinsdag thuis.

De doelen die we gesteld hadden, waren bereikt: het bezoeken van vooral nieuwe Joodse adoptiegezinnen en het bezoeken van monumenten, die herinneren aan de vernietiging van de Joden in Polen en Oekraïne. We

hebben zoveel gezien en gehoord dat daar alleen al een boek over te schrijven valt. In dit verslag moesten we ons beperken. In het boek *"Het bloed schreeuwt uit de aarde"* zal hier veel meer over te lezen zijn. Dit boek zal D.V. september dit jaar verschijnen.

We zijn God dankbaar dat we de reis hebben kunnen volbrengen. Dankbaar ook voor Zijn bescherming, voor Zijn leiding, voor de ontmoetingen en vooral voor Zijn liefde en genade. Die mochten we op allerlei wijze weer uitdelen. Moge ook de boeken die uitgedeeld zijn door de Heere gezegend worden. Want er is geen betere troost dan dat Joodse mensen God in Jesjoea leren kennen en zo het doel van hun leven bereiken.

Draag bij aan projecten

Gaarkeuken

Voedselpakketten

Maaltijd 'Warm huis'

Onderstaande projecten lopen gedurende het hele jaar. Mocht u een gift voor één van de projecten willen overmaken, vermeld dan de naam van het project.

Voedselpakketten

Gedurende het jaar, maar vooral met de feesten, worden er voedselpakketten uitgedeeld aan de Joodse mensen.

Warm huis

Eénmaal per week komen eenzame Joodse mensen bij elkaar voor een warme middagmaaltijd en ook om zo met andere mensen contact te hebben.

In de plaatsen Beregova en Mukachevo betaalt Roechama voor deze maaltijden.

Gaarkeuken

Naast de gaarkeuken in Mukachevo sponsort Roechama nu ook de gaarkeuken in Tsjernovtsi.

Stichting Roechama

Claes de Jongestraat 31
2957 AD Nieuw-Lekkerland
Tel: 0184-683478
E-mail: info@roechama.nl

IBAN : NL54 RABO 0362 4394 86
BIC : RABONL2U
KvK nr: 24358678
RSIN nr : 813093867

www.roechama.nl

